

Előzetes jelentés a Kaposvárt elkerülő 61-es számú főút 2. és 3. lelőhelyének régészeti feltárásáról

GALLINA ZSOLT

A 2. lelőhely a 61-es elkerülő út leendő toponári csomópontjának északi felhajtó ágán, a Kaposvár-Toponár közötti úttól nyugatra, a PATE lovardájától délnyugatra kb. 100-150 m-re, a Deseda-pataktól keletre 300-400 m-re, egy észak-déli irányú, hosszú dombhát keleti lejtőjén helyezkedett el. Az útépités ütemezését figyelembe véve csak az északi felhajtó ág területét tártuk fel. A lelőhely azonban feltehetően az ettől délre levő területre is áthúzódik, ennek feltárására később kerül sor. A 2. lelőhely jelenlegi szakaszának feltárása 1999. június 1-től július 7-ig tartott. Az ásátás ideje alatt 139 objektum került napvilágra; összesen 10000 m²-en. Az 1999. évi ásátási terület nyugat-keleti irányban 190-195 m hosszú, és észak-déli irányban 40-55 m széles. A feltárt objektumok nagy része a domb felső, központi platóján található, amelynek nyugati részét a Deseda-patak által vágott szakadék pusztíthatta el. A lelőhely keleti fele igen gyér fedettségű. **(1. kép: Légi fotó a 2. lelőhelyről DNy-i irányból).**

A lelőhely nyugati felében 23-25, a **lengyeli kultúrához** tartozó objektum (kisebb-nagyobb gödör, anyagnyerőhelyek) került elő, amelyek igen szórtnan helyezkedtek el. A gödrökből származó leletanyag nagyobb mennyiségű állatcsontot és kerámiát (pl. csőtalpas táltörödékeket, vörösre és feketére festett edénytörödékeket), kovaszilánkot és -pengedarabokat, festékrögöt, öntőkanál töredéket tartalmazott. A 4. gödörben több összetört tárolóedényt találtunk, amelyből edénydepottra következtethetünk, mellettük több vörös-fekete, vízszintes és függőleges sávosan festett és cikk-cakkmintás edénytörödékek kerültek napvilágra. A 134. gödörben orsógombot és fényezett, gömbölyded, füles edénykét bontottuk ki.

A domb platóján előkerült, 2-3 m széles, ívelt árok szakasz (14. objektum), ami egy kb. 100-110 m átmérőjű, **Balaton-Lasinja kultúrához** tartozó kőrárok északi és keleti szakasza lehetett. Nyugati részét a Deseda-patak által vajt szakadék pusztíthatta el. Valószínűleg erődítő, illetve refugium funkciója lehetett **(2. kép: Balaton-Lasinja-kőrárok egy szakasza)**. A lelőhely délnyugati részén egy 12x16 m-es, alakatlan anyag-nyerőhely (50.) helyezkedett el, aminek északi részében tüzelésnyomokat találtunk **(3. kép: Balaton-Lasinja anyagnyerőhely)**. Az objektumokból nagy mennyiségű kerámia, bekarcolt díszítésű darabok, bögrék, csőrös fültörödékek, csőtalpas edények töredékei, öntőkanalak, kovapengék bukkantak napvilágra.

A terület nyugati szélén feltártunk egy nagyobb, **Pécel-Badeni kultúrához** tartozó gödröt (136.), amelyből igen gazdag leletanyag: hatalmas mennyiségű edénytörödékek, sok vonal-, kannelírozott és beböködött díszítésű és felhúzott fülű kerámiatörödékek, orsó-

gomb, paticsdarab, őrlőkő, tapasztásdarab, fekete, csiszolt kőbalta töredéke, sok állatcsont és egy lókoponya került elő.

Napvilágra került egy **kora bronzkori** objektum (38.), aminek egy nagyobb tárolóedény töredékeit bontottuk ki **(4. kép: Rekonstruált kora bronzkori tárolóedény)**

A lelőhelyen 20-25 **mészbetétes edények népe kultúrájához** sorolható objektum (gödör) került napvilágra, amelyek egymás közelében, a lelőhely nyugati harmadában helyezkedtek el. Előkerült egy gödör, amelyben nagy mennyiségű, vörösre égett, tapasztásdarabok, házomladék volt található (74.). Az északi szelvényfalnál egy nagyobb, 8x12 m átmérőjű anyagnyerőhelyet (84.) bontottunk ki. Az objektumokból igen nagy számú és jellegzetes mészbetétes és bekarcolt díszítésű edénytörödékek, egy beböködött díszítésű miniatűr edény, néhány őrlőkőtörödékek, egy kőbuzogány, csiszolt csonteszköz bukkant napvilágra **(5. kép: Mészbetétes edénytörödékek)**.

A lelőhely nyugati végében négy, nyugat-keleti hossz tengelyű, földbemélyített **kelta** ház került elő. A 46. házat egy félig földbemélyített, felmenő fallal is rendelkező, koszorúfás szerkezetű építményként, a 106. házat pedig teljesen földbemélyített, ágasfás-szelemes házként rekonstruálhatjuk. A 108. ház földbemélyített lehetett, végein és közepén ágasfák tartották a szelemet, ide támaszkodtak a földre futó szalufák, bejárata délkeleten volt. A házakból kevés állatcsont, több, fényezett, illetve grafitos anyagú edénytörödékek, szürke, finoman iszapolt és durvított felületű töredékek kerültek elő. A 107. házból apró dudoros, bronz ékszer és bronzdrótból hajlított, irdalt végű karperec töredéke bukkant napvilágra **(1. rajz: Kelta ház alaprajza)**.

Az ásátási terület keleti, völgyben levő, vízjárta részén két tűzhely és egy nagyobb gödör került elő, amelyek feltehetően **késő Árpád-koriak** voltak.

Az ásátási területen számos jellegtelen, kis méretű objektum (cölöplyukak, gödrök, árok szakaszok, egy ágasfás szerkezetű, sekély, kisebb méretű ház) került napvilágra, amelyek erősen lepusztultak. Belőlük nem került elő leletanyag, ezért kormeghatározásuk bizonytalan.

A 2. lelőhelyen ásátásvezetők Bárdos Edith és Gallina Zsolt régészek, munkatársak Szabó Sándor geológus-geodéta, Mészáros Szilvia rajzoló, Fekete Csanád és Kreiter Attila régészhallgatók voltak.

A 3. lelőhely feltárása 1999. augusztus 23-tól október végéig tartott. A lelőhely a 61-es elkerülő út nyomvonalán, a 119,5-119,68 km. szelvény között, a Deseda-tó déli nyúlványától és a Toponár-Kaposfüred közötti közúttól kb. 350-400 m-re délnyugatra, a 4. és a 12-13-

14. lelőhelyek között helyezkedett el. A lelőhely egy dél-nyugat-északkeleti irányú, a Deseda-tó déli nyúlványáig futó völgyben található, amely eredetileg a Desedába futó vízfolyás nyoma lehetett. A lelőhely dél-délkeleti irányban, a csomópontot követve, trapéz alakban szélesedett ki, délkeleti irányban összeért a 12. lelőhellyel. Határait észak-északnyugati és feltehetően dél-délnyugati irányban sikerült megállapítani. Nyugati és keleti irányban azonban túlnyúlt a nyomvonal határán. Az ásatás folyamán kb. 600 objektum került napvilágra. Összesen kb. 7500 m²-t tártunk fel.

A lelőhely völgyben levő részén, a **dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájához** tartozó cölöpházak (*Langhaus*) maradványait tártuk fel. Bár a cölöplyukakból alig került elő korhatározó leletanyag, de a máshol feltárt DVK települések analógiái és a 3. lelőhelytől észak-északnyugatra levő DVK telep alapján tarthatjuk e házakat a fenti kultúrához tartozónak. A három biztosan elkülöníthető házból kettő északnyugat-délkeleti, egy pedig északkelet-délnyugati hossztengegyű volt, hosszúságuk 11-15,5 m, szélességük 4,5-8 m között váltakozott (**2. rajz: DVK hosszúház cölöpsorainak alaprajza**). Az építményeket lakó-, illetve többfunkciós házaknak határozhatjuk meg.

A feltárt terület északi részén néhány **kora bronzkori** gödör került napvilágra. A 6. gödörben talált igen nagy számú és jellegzetes edénytöredékből edénydepotra következtethetünk (**3. rajz: Kora bronzkori edénydepot maradványai**).

A lelőhelyen egy **római korú** telepet is feltártunk. A lelőhely nagyobb részét (közel 600 objektumot) a római korú házak, kemencék, anyagnyerőhelyek, gödrök, cölöplyukak, kisebb-nagyobb árok szakaszok teszik ki. A négy gödörház nyugat-keleti, illetve északkeleti-dél-nyugati tájolású és kis méretű volt, hosszúságuk 3,5-4 m, szélességük 2-3 m között váltakozott (**6. kép: A 15. Ház és tanúfalai**). A házak teljesen földbemélyítettek, vagyis a két ágasfás-szelemenés tetőzet a földre támaszkodott. Kemence csak a 233. ház délnyugati sarkában volt található (**4. rajz: A 233. kemencés ház**). A házakból viszonylag nagy mennyiségű edénytöredék,

néhány mázas, illetve terra sigillata kerámiadarab, vas-kés, vasnyílhegy, vasszeg, 1-2 római pénz, néhány őrlőkődarab került elő. A 371. házból ónozott bronz, aláhajlított lábú, ép fibula, üvegkarperec töredéke és vas merőkanál bukkant elő (**7. kép: Mázas edény a 371. házból**). Előkerült egy északkelet-délnyugati hossztengegyű, 5,5x11 m-es méretű cölöpház és néhány kisebb, meghatározhatatlan funkciójú cölöpszerkezet is. A lelőhelyen számos külső kemencét bontottunk ki. A kemencék viszonylag kis méretűek és U alakúak voltak (**5. rajz: A 474. külső kemence felülnézete és metszetei**). Hátsó faluk rézsűs, oldaluk függőleges, szájuk a teljes szélességben nyitott, tájolásuk változó volt. A kemencék feltehetően speciális funkciót láttak el (fűstölés?) (**8. kép: 207. külső kemence**). Feltártunk néhány ovális alaprajzú, kisebb-nagyobb méretű külső tűzhelyet is. A lelőhelyen kibontottunk néhány, nagyobb négyszögletes árok szakaszt. A feltárt terület északi részén napvilágra került néhány nagyobb anyagnyerőhely. Belőlük nagy számú római téglatöredék, kevés tetőcserép, római pénz, és üvegdarab került elő. Az objektumokból nagy számú római edénytöredék, néhány mázas és terra sigillata edénydarab, téglá, salakdarab, kovakő, sok állatcsont, patics, egy vaszabla, fibula és egy rovátkolt mintázatú tál bukkant napvilágra. A 235. gödörből vassarlók és nagyobb padlóteglák kerültek elő (**9. kép: Sarlók és padlóteglák a 235. gödörben**). A lelőhelyen egy-egy kutya és marha csontvázat is kibontottunk. A római korú település Kr. u. 2-3. századi és legalább két periódusú volt. A lelőhely északi határán előkerült egy szétszántott, Kr. u. 4. századból származó római éremlelet, amely talán független a fenti település(ek)től.

A lelőhely egész területén nagy számú, de rendszerhez nem köthető cölöplyukat tártunk fel, amelynek többségéből nem került elő leletanyag, így bizonytalan korúnak tekinthetők.

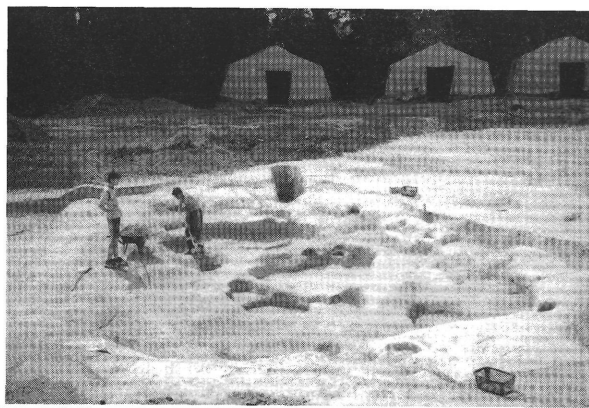
A 3. Lelelőhelyen ásatásvezetők Bárdos Edith és Gallina Zsolt régészek, munkatársak Kolozi Barbara, Voicsek Vanda régészek, Szabó Sándor geológus-geodéta, Ambrus Edit rajzoló voltak.

1. kép

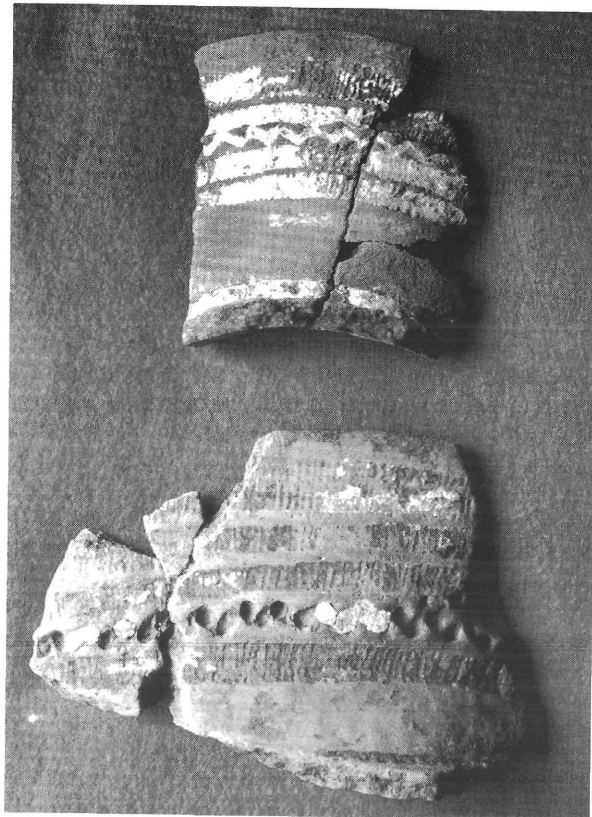
2. kép (Bárdos Edith felvétele)

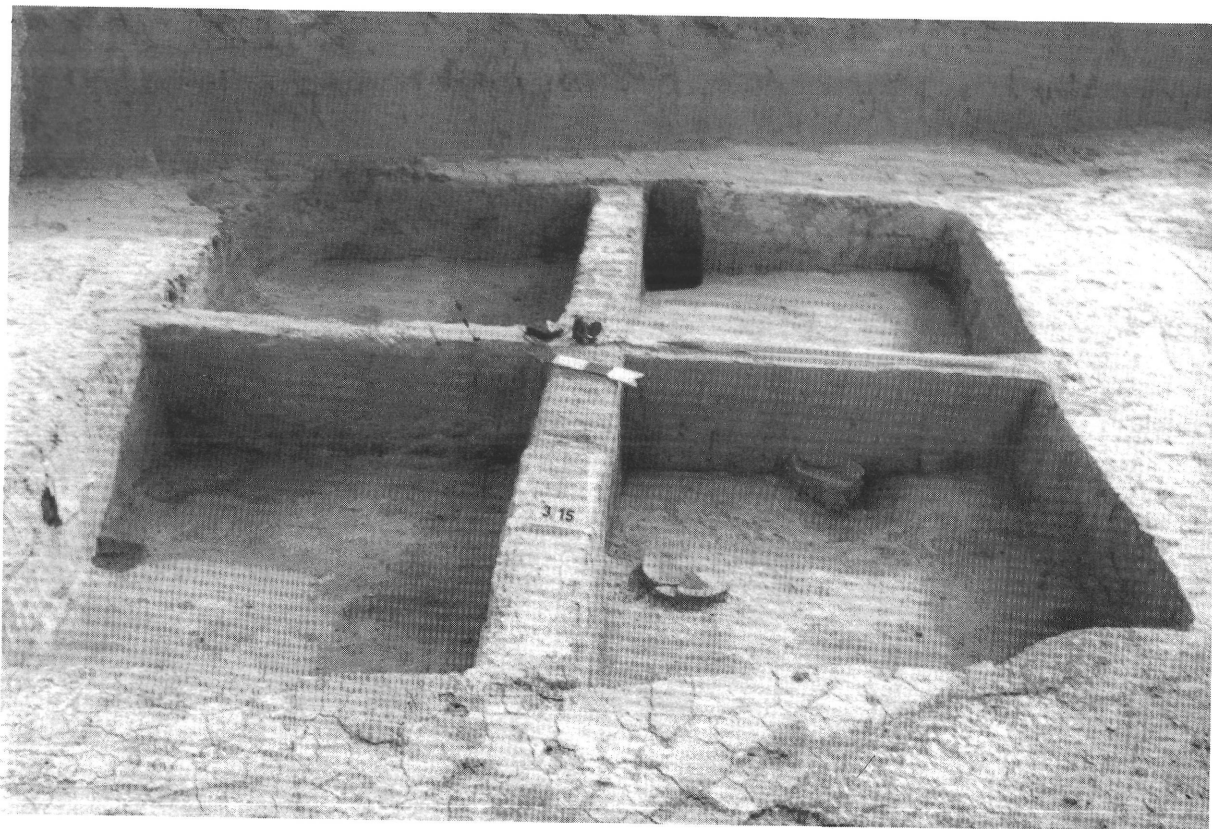
3. kép (Bárdos Edith felvétele)

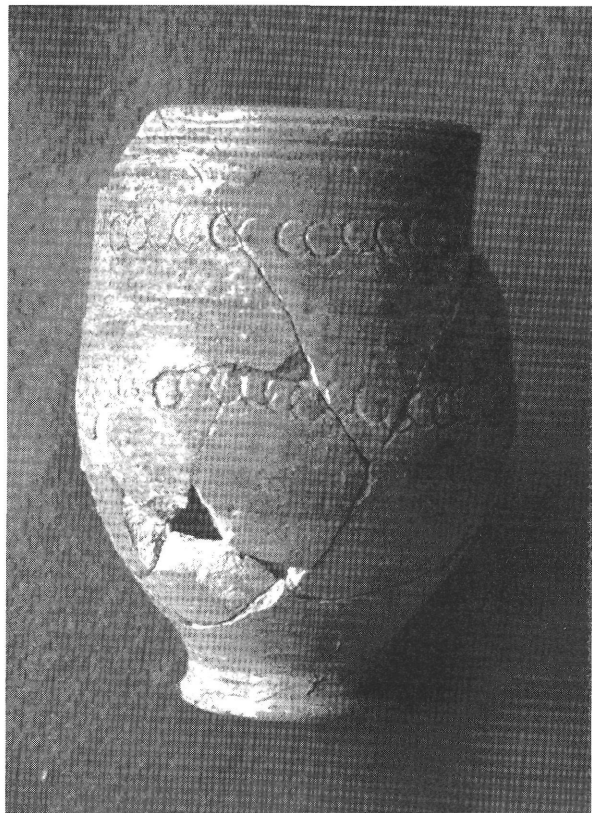
4. kép (Gózszy Gáborné felvétele)

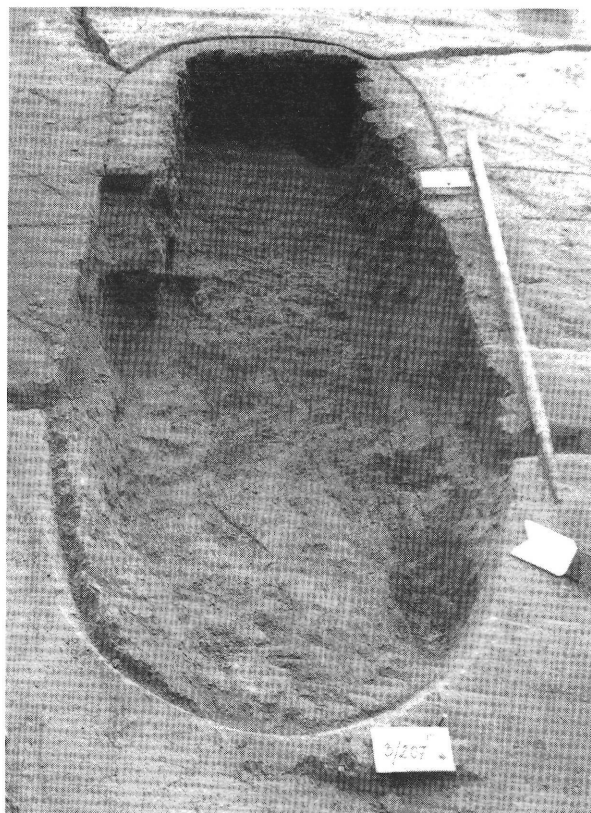
5. kép (Gózszy Gáborné felvétele)

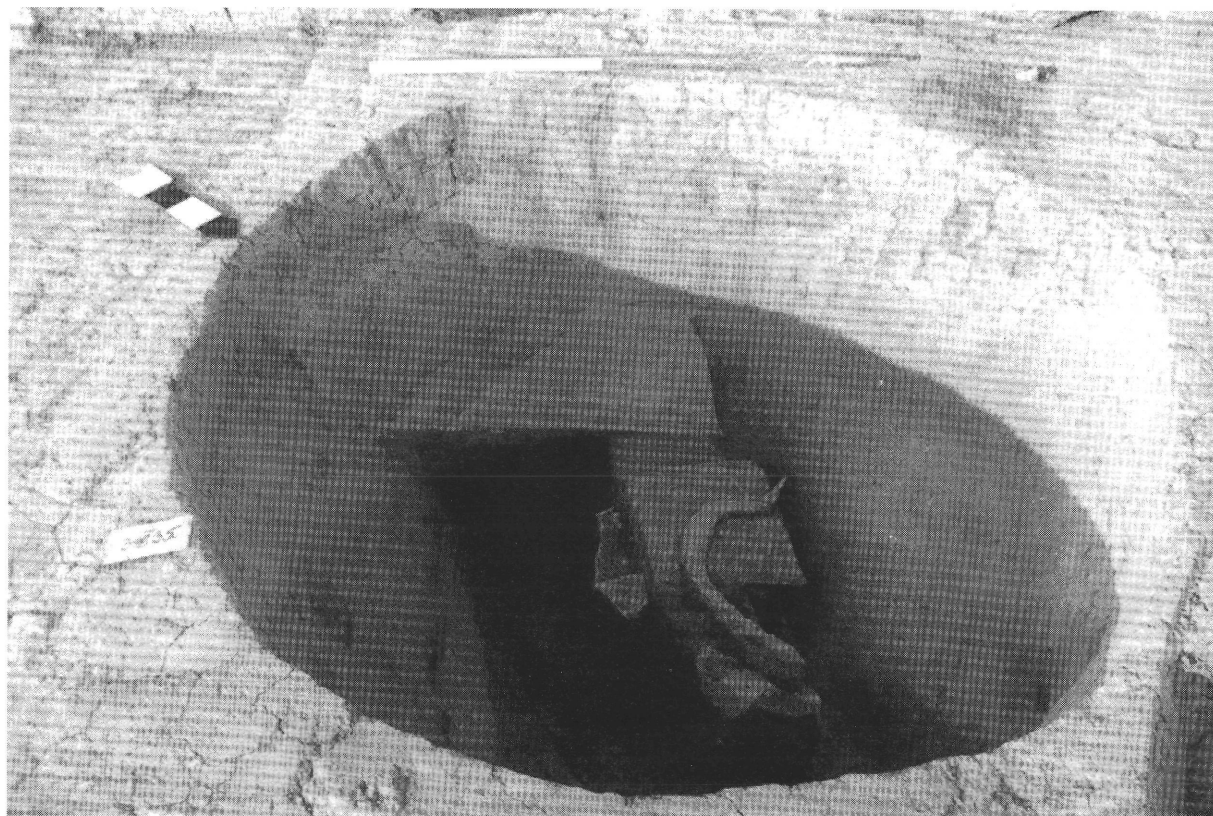
6. kép (Bárdos Edith felvétele)

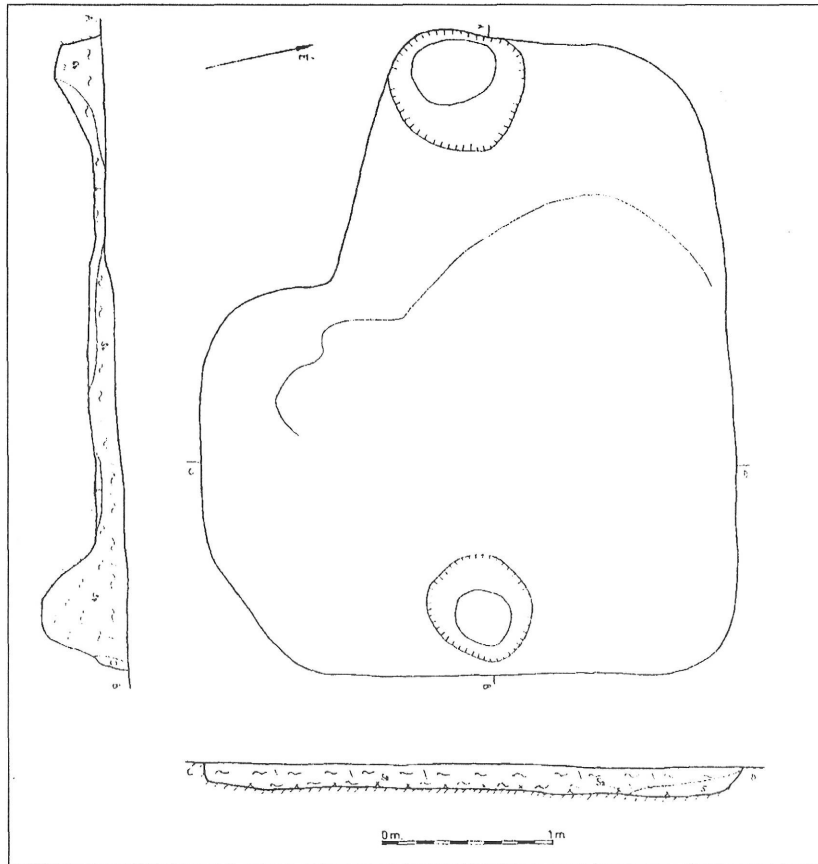
7. kép (Gőzsy Gáborné felvétele)

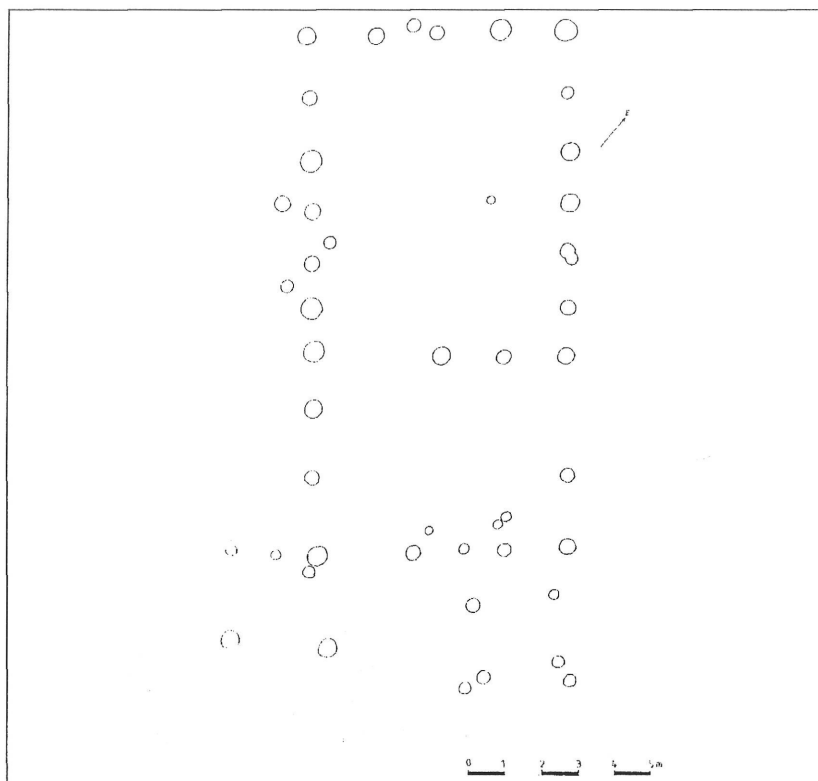
8. kép (Bárdos Edith felvétele)

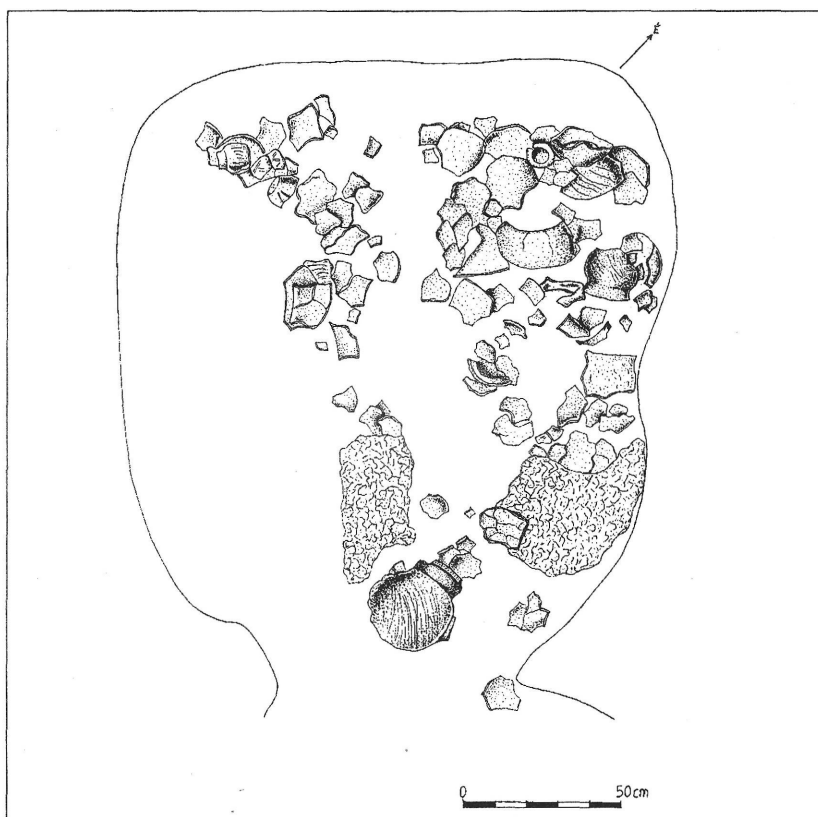
9. kép (Bárdos Edith felvétele)

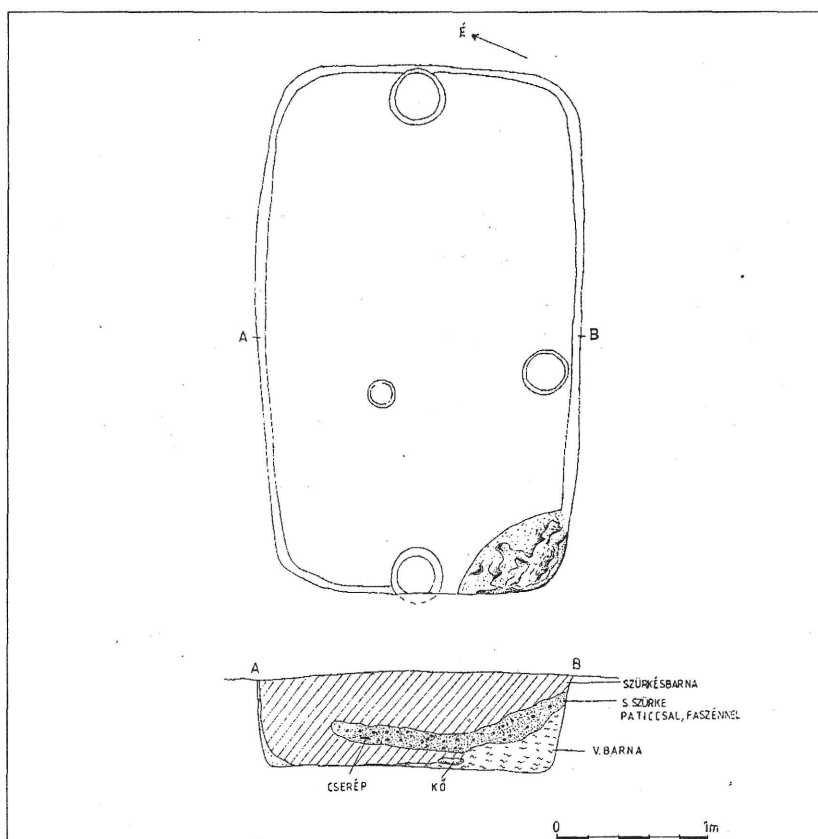
1. rajz (készítette Szabó Sándor)

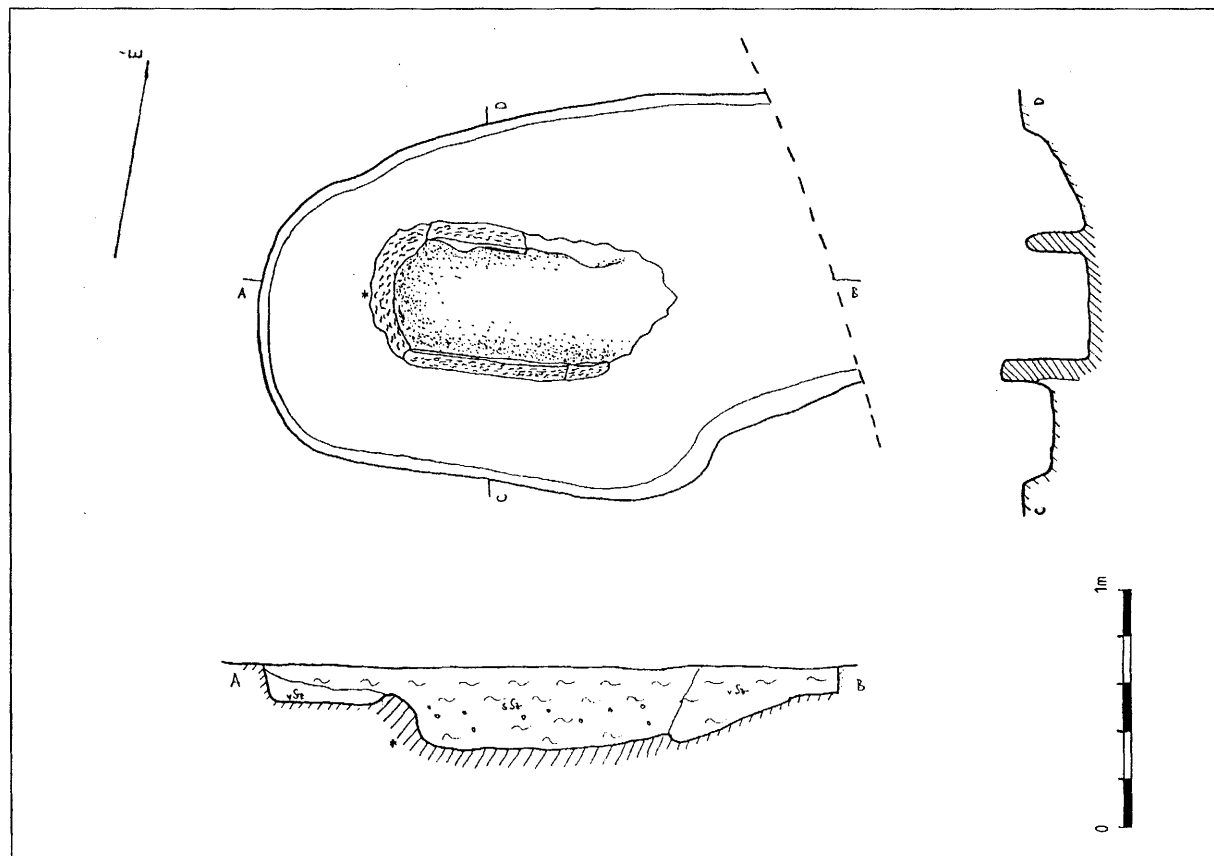
2. rajz (készítette Ambrus Edit)

3. rajz (készítette Ambrus Edit)

4. rajz (készítette Ambrus Edit)

5. rajz (készítette Szabó Sándor)

Preliminary report of the archaeological excavations of sites number 2 and 3, found on the encircling section of Road 61 around Kaposvár

ZSOLT GALLINA

We excavated the sites No. 2 and 3, during the archaeological work preliminary to the construction of the road No. 61 around Kaposvár. On the 2. site, on a territory of a 10 000 m² 140 objects were found, out of which 23-25 objects belong to the Lengyeli Culture, 3 large material mining pits and a circular ditch of a 100-110 m in diameter date from the Balaton-Lásinja Culture. This latter object presumably was part of a fortification. We excavated a few pits from the Pécel-Baden Culture and from the Early Bronze Age period as well. 21-25 objects (pits, house remains, and furnaces) represented the Lime Incrusted Pottery Culture. On the western end of the territory 4 deepened Celtic houses were documented, whereas on the eastern part, situated in the valley, 2 Late Árpáadian Age ovens were found.

On the 3. site 600 objects were unearthed on a territory of a 7500 m². The site contained 2-3 timber houses (Langhaus) belonging to the Transdanubian Linear Culture. On the northern part a few Early Bronze Age pits were found. Larger part of the site (nearly 600 objects) can be dated to the Roman period (houses, furnaces, fire places, material winning pits, post holes, pits, ditches). We unearthed 4 entirely subterranean pit houses and a number of U shaped, special ovens. The Roman Age settlement dates from the 2-3 centuries, and consists of at least 2 different periods. On the northern part of the site a ploughed, Roman, 4. century, small bronze coin find was unearthed.